

Campsentelles, 17
2014

CENTRE D'ESTUDIS SANTFOSTENCS
AMICS DE CABANYES

La dona
treballadora a
“La Fabriqueta”
de Martorelles

RAQUEL GÓMEZ MUÑOZ

Aquest estudi és un treball de recerca de Batxillerat, del centre IES Alba del Vallès, realitzat per Raquel Gómez Muñoz, essent-ne el professor Diego Granado el tutor. Aquest treball, anomenat *L'evolució dels drets de la dona treballadora al llarg del segle XX. El cas de La Fabriqueta (Martorelles)*, va rebre el primer Premi Universitat de Vic de Recerca de Batxillerat, ex aequo, en l'apartat Institut Català de les Dones, el juny de 2012.

Tot seguit s'adjunta la part del treball que es dedica a l'estudi de l'evolució dels drets de la dona treballadora a l'empresa popularment coneguda com *La Fabriqueta*, de Martorelles. Per a consultar la totalitat dels documents inserits en la recerca cal acudir al treball complet, que es troba a la pàgina web de la Biblioteca Montserrat Roig de Martorelles¹.

(1) Veure en línia: <http://bibliotecamartorelles.blogspot.com.es/2012/07/treball-de-recerca-sobre-la-fabriqueta.html>

La façana d'Hilaturas Marta S.A. al carrer Indústria de Martorelles.

Què va ser “La Fabriqueta”?

A principi del segle XX, l'activitat econòmica principal de Martorelles era l'agricultura tradicional, caracteritzada pel cultiu d'arbres fruiters, vinya, cereals i horta (mongetes, patates, faves...). Dins d'aquest context hi havia poca gent que optava per anar a treballar a indústries de Mollet –com *Can Fàbregues* o *Can Mulà* (sector tèxtil)–, motiu pel qual l'obertura de la Fabriqueta va suposar la salvació de moltes famílies, tant de Martorelles com dels pobles veïns. Això, juntament amb l'arribada de molts immigrants procedents dels indrets més deprimits de l'Estat espanyol (principalment d'Andalusia, Múrcia, Extremadura i Galícia), va suposar un canvi radical en la manera de viure a la petita Martorelles: al padró de 1833 el nombre d'habitants arribava a 589, l'any 1891 ja

n'eren 812. De tota manera, el principal augment de la població es va produir a mitjan segle XX, quan la població va sobrepassar el llindar dels 4.000 habitants i, fins i tot, es van superar els 5.000.

Aquesta emigració del camp a la ciutat va ser fruit de la forta implantació industrial a determinades zones de Catalunya, en les quals l'economia era molt més moderna que no pas a les zones agràries, en les quals aquesta romanien endarrerida i mancada de transformacions econòmiques.

Filatures Marta SA, coneguda popularment com *La Fabriqueta* va començar la seva activitat el 1948 reemplaçant un terreny ocupat per vinyes. Aquesta indústria tenia una peculiaritat: aproximadament el 80% d'empleats eren dones que principalment s'encarregaven de la funció productiva. L'empresa, mitjançant un complex procés de maquinària, s'ocupava de transformar llana tractada en bobines amb fil, un treball que necessitava molta atenció per part de les treballadores per a poder obtenir el màxim benefici per a l'empresa.

Qui la va fundar?

Valentí Daure era el cap d'una empresa de filatura de Badalona que sovint estiuejava a Martorelles. Observant un terreny de vinya, va decidir, junt amb el senyors Selva, Julià i Carreño, comprar el terreny i construir Filatures Marta SA. Per a impartir la formació inicial de les treballadores de producció va aprofitar l'experiència dels millors professionals que treballaven a la fàbrica de Badalona, entre d'ells la família de Josep Martínez, qui passà a ser l'encarregat principal de la filatura.

A més, molts dels homes que van contribuir a la construcció de l'empresa, més tard van acceptar un lloc de treball, alguns d'ells arribant a ser encarregats. A la fàbrica hi havia diferents encarregats per a cada secció (per exemple, a la zona de les contínues, a la de preparació, a la del taller, a la de magatzem, etc.) com Josep Martínez, Jordi Bonvilà, Sr. Larinyo, Josep Sendra, etc.

On estava situada “La Fabriqueta”?

La Fabriqueta es va construir al municipi de Martorelles, situat a la comarca del Vallès Oriental, a la finca situada entre els carrers Indústria, Comerç i l’Avinguda de Piera.

Els treballs per a homes i els treballs per a dones dins de l’empresa

A Filatures Marta, com a la gran majoria d’empreses de l’època, hi havia un treball específic per a les dones, i un treball específic per a homes. En aquest cas les dones, principalment, eren les encarregades del procés de producció del fil.

Procés de producció del fil

Quan arribava el draló –que és un derivat de la llana–, s’endinsava en un complex de màquines: obridores, alimentadores de carda, batidors, cardes, manuars, pentinadores, metxeres, contínues, bobinadores, encoadores, texturitzaadores i vaporitzaadores. A cada màquina li pertocava una funció diferent: condicionar la llana perquè fos netejada, preparar la metxa perquè seguidament, mitjançant un procés de torsió i estiratge, sigues transformada en fil, etc. Per finalitzar, l’últim pas del procés era l’acabat, l’objectiu principal del qual era que la torsió del fil no es desfés i que aquest resultés amb la textura adequada per a la venda.

La majoria de DONES treballaven a les contínues. Això és així ja que aquesta màquina, que era realment gran, requeria una *vigilància continuada* per part de les treballadores, motiu pel qual havien d’assumir una gran responsabilitat.

A part de treballs relacionats amb el procés de producció (pentina-dores –com Juana Arenas–, metxeres –com Emília Torrents–, contínues –com Pilar López–, etc.), caldria dir que hi havia altres treballs com, per exemple, el de portera. Les feines principals de la portera eren apuntar l’hora d’entrada i de sortida dels treballadors, avisar als encarregats quan

Immaculada Torrents, encarregada del control de qualitat de materials.

alguna persona demanava per l'amo o si es presentava un client, etc. Algunes dones també treballaven al magatzem, treball que es caracteritzava per haver de repassar les bitlles una per una per tal d'observar si estaven en correctes condicions, és a dir, sense cap tara. Si les bitlles estaven correctes les posaven dins d'unes caixes molt grans. D'aquesta manera les bobines estaven llestes per a ser emportades.

Tot i això, malgrat que van ser una minoria, a La Fabriqueta també hi havia dones exercint el treball d'oficinista i d'encarregada del control de qualitat de la matèria, com és el cas d'Immaculada Torrents.

Com hem esmentat anteriorment, l'empresa disposava de la maquinària necessària per a convertir llana tractada en bobines amb fil. Així doncs, per a fer un producte de qualitat i que alhora fos competitiu també es requeria un profund coneixement de la matèria i dels processos de producció per part de l'empresa. Aquesta constava d'un complex mecanisme de temperatura i d'humitat que permetia tenir una temperatura constant. Durant tot l'any. Aquest mecanisme estava localitzat a la part subterrània

Grup de treballadors de Filatures Marta, vers 1950.

de la fàbrica, on podíem trobar la caldera i un seguit d'aspersors que expulsaven una quantitat d'aigua determinada. Aquest dispositiu no tenia com a objectiu la satisfacció i el benestar de les treballadores, sinó que la fàbrica necessitava un grau de temperatura i d'humitat específic per a augmentar la qualitat del fil. Entre els encarregats de vigilar que aquests mecanismes funcionessin correctament tenim a Angel Marín, fet que evidencia que era un treball essencialment d'homes.

Els HOMES de l'empresa exercien els càrrecs de més autoritat, els que requerien més esforç físic i els que exigien coneixements tècnics que les dones ignoraven.

Per il·lustrar aquests tipus de treballs tenim el càrrec de mecànic, que s'ocupava de la reparació i l'engreixament de les màquines –com Antonio Vaca–, el càrrec de mosso de magatzem –com Antonio Felices–, el càrrec d'oficinista –com Joan Martínez i Jaume Riera– i els càrrecs d'encarregats i d'ajudants dels encarregats. Com a encarregats principals tenim a Josep Martínez i a Jordi Bonvilà, i com a ajudants dels encarregats

podríem citar a Lluís Sendra. Tots ells tenien com a principal objectiu l'acompliment de la producció estimada pel director presencial, Valentí Daure. Aquest acompliment l'aconseguien mitjançant un control estricte de les treballadores, les quals no devien parar la feina durant les hores de treball, ni tan sols per a menjar.

Exemples de sistemes de control per a les treballadores

- a. Si l'encarregat veia que alguna empleada parava la feina per qualsevol motiu, li manava feina doble.
- b. Per controlar el temps que les empleades consumien quan anaven al lavabo, es va instal·lar un sistema: quan es tancava la porta del servei s'encenia el llum. D'aquesta manera els encarregats podien saber quant temps passava cada treballadora al bany.
- c. Si una obrera feia alguna cosa malament el principal càstig era una escridassada a càrrec del Sr. Martínez, un dels encarregats. Segons Rosa Maseres fins i tot alguna treballadora va arribar a plorar per aquest motiu.
- d. Exemple concret d'un càstig: Carmen Gil Alarcón, una treballadora de Filatures Marta, a causa de sentir picors a l'esquena va anar al servei amb una companya. Finalment van descobrir que era una puça i al sortir del bany l'encarregat, creient-se que estaven fent manetes, va castigar-les amb tres dies de festa sense remuneració.
- e. Per aconseguir que les empleades arribessin a l'hora, si arribaven tard els treien un quart d'hora de sou, tot i que només fos per un minut.

Incentius econòmics i salaris per als treballadors/es de l'empresa

Martorelles, com totes els pobles de Catalunya, va patir els efectes econòmics de la postguerra. En molts casos l'economia familiar es basava en l'explotació dels recursos propis, però moltes vegades això no era suficient per a poder satisfer les necessitats d'una família sencera. En un

Josep Xicola treballant a les oficines de l'empresa.

moment en què no es veien massa diners, tenir un sou fix assegurava les necessitats bàsiques d'una família.

Per a iniciar aquest punt caldria definir la paraula “salari” tal com ho defineix l'Estatut dels Treballadors:

El salari “és la totalitat de les percepcions econòmiques dels treballadors, en diners o en espècie, per la prestació professional dels serveis laborals per compte aliè, ja sigui com a retribució pel treball efectiu o pels períodes de descans computables com a treball”.

En l'època que va funcionar Filatures Marta (1948-1975), si una treballadora necessitava fer hores extres per a poder pagar qualsevol cosa (casament, aniversari, etc.) o simplement perquè la seva família ho requeria, aquesta sempre tenia la possibilitat de fer-ne. Un clar exemple d'això és Emília Torrents; quan es va trobar a prop del seu casament va necessitar treballar dos torns seguits al dia per poder pagar-lo –un cop, fins i tot, va arribar a treballar durant divuit hores seguides.

Quan l'empresa es va inaugurar, les empleades cobraven aproximadament 90 pessetes a la setmana, però a mesura que van anar passant els anys el salari es va anar incrementant fins arribar a unes 300 pessetes a la setmana aproximadament.

Segons Mercè Barberà Figuerola, el treball que exercien a Filatures Marta estava ben remunerat, ja que amb aquest sou es podia anar al mercat i comprar menjar per a tota la setmana (verdura, carn, peix, etc.). En canvi, per a Maria Rosa Serrano el sou era insignificant, ja que totes les treballadores es veien obligades a treballar hores extres els dissabtes, pagades a quatre pessetes, ja que amb el sou sense comptar les hores extra no es podia subsistir.

Tot i això, cada setmana es realitzava una rifa de vint-i-cinc pessetes per part dels amos i els encarregats de l'empresa. Un incentiu que primer va començar com un sorteig, però que més tard va acabar sent rotatori, és a dir, cada cert període de temps cada una de les treballadores podia gaudir d'un sou "extra" de vint-i-cinc pessetes.

Filatures Marta s'encarregava de proporcionar a les treballadores davantals, ganxos i una pastilla de sabó cada mes i quan arribava l'època de Nadal l'empresa s'encarregava de donar un lot de tres barres de torró i una ampolla de cava. Tot i això, amb el pas del temps la quantitat de torró va anar disminuint.

Per aconseguir millors resultats en la producció, la direcció de la fàbrica va decidir instaurar dos incentius econòmics: el primer va ser premiar la puntualitat de les treballadores. Això ho va aconseguir instal·lant un rellotge a l'entrada de l'empresa. Quan les empleades arribaven havien de fitxar i seguidament la portera apuntava l'hora que havia arribat cada una d'elles. En el cas que les treballadores no arribessin tard cap dia de la setmana, aquestes eren premiades amb un incentiu econòmic de dotze pessetes. El segon incentiu, que es va instaurar durant l'última dècada de l'empresa, va tenir com a objectiu principal aconseguir millors resultats en la producció. Per fer això la direcció de l'empresa va decidir instaurar una prima econòmica en funció de la productivitat de cada treballadora, és a

dir, la quantitat de salari estava directament relacionada amb la quantitat de producció obtinguda per cada empleada en un temps determinat. Aquesta decisió va crear moltes picabaralles entre les treballadores.

Opinió de Maria Bessara envers la instauració de les primes econòmiques: *“Fins aleshores ens aveníem molt bé, però quan van instaurar les primes va canviar la cosa.”*

Val a dir que, a part del sou, les empleades tenien dret a cobrar la doble dos cops a l'any i també tenien dret a cobrar durant les setmanes de vacances, tot i que la remuneració durant aquestes era realment baixa. Per contra, si eren expulsades de l'empresa, no tenien dret a cobrar l'atur.

Horari de la jornada laboral i vacances dels treballadors/es

Actualment la jornada laboral és el temps que es dedica al treball i que, de manera genèrica, no pot superar les 40 hores setmanals ni les 9 hores diàries. A més s'han de respectar una sèrie de descansos:

- Dins de la jornada: quinze minuts si és continuada i supera les sis hores. En el cas dels menors, serà de trenta minuts si la jornada és continuada i supera les quatre hores.
- Entre jornades: entre el final d'una jornada i el principi de la següent ha de transcórrer un mínim de dotze hores.
- Setmanal: un mínim d'un dia i mig ininterromput. Els menors faran un descans mínim de dos dies ininterromputs.

Sabent això, cal dir que les jornades laborals de les treballadores de Filatures Marta no complien el temps laboral exposat anteriorment. Per començar, les empleades, tot i ser menors d'edat, podien arribar a fer les hores extra que necessitessin, algunes arribant a treballar més de divuit hores seguides al dia. A més, cap treballadora tenia dret a descans dins de la jornada, ni tan sols per menjar.

Horari laboral de les empleades

Durant els catorze primers anys (1948-1962) l'horari laboral de les treballadores es va basar en els torns partits. Aquests torns es dividien en quatre:

- El primer: era de les cinc de la matinada a les nou del matí.
- El segon: era de les nou del matí a la una del migdia.
- El tercer: era de la una del migdia a les cinc de la tarda
- El quart: era de les cinc de la tarda a les deu del vespre.

L'únic torn complet era el de nit, ja que ocupava de les deu del vespre a les cinc de la matinada.

Val a dir que durant la temporada en què els torns partits van estar vigents, les dones que vivien a la part alta de Martorelles (Santa Maria de Martorelles) o les que vivien a Mollet tenien la possibilitat d'anar a dinar a casa de l'encarregat principal, en Martínez. La casa d'aquest s'ubicava a prop de l'empresa ja que els amos, a part d'encarregar-se de la seva construcció, també van aixecar quatre cases al costat perquè hi visquessin els encarregats.

El 1962, amb la finalitat d'optimitzar al màxim els recursos de la fàbrica, es van deixar de realitzar torns partits i es van instaurar els intensius de vuit hores.

Aquests, a diferència dels torns partits, es dividien en tres:

- Primer: de cinc de la matinada a una del migdia.
- Segon: de una del migdia a les nou del vespre
- Tercer: de nou del vespre a cinc de la matinada.

Les treballadores, com s'ha esmentat anteriorment, treballaven de dilluns a divendres, però tot i això, també havien d'anar els dissabtes, ja que les situacions familiars ho requerien. Cal dir que els dissabtes plegaven de treballar una hora abans aproximadament. Durant aquesta hora les empleades havien de dedicar-se a la neteja de la fàbrica i de totes les màquines. Al respecte, Salvadora Moreno va explicar això sobre la neteja de les màquines: *“Deixàvem les màquines tan netes que semblaven plata.”*

Vacances de les empleades

Actualment les vacances són un període de temps en què el treballador/a té dret a un descans retribuït –mínim de trenta dies naturals per any treballat– que no es pot substituir per una compensació econòmica.

Tot i això, des dels inicis de la fàbrica i durant molts anys, el període de vacances d'una treballadora era de quinze dies. A més, l'empresa no responia amb la mateixa quantitat de salari durant les vacances que durant els dies de treball ordinari, motiu pel qual la majoria de les empleades amb necessitats econòmiques les havien d'anar a treballar.

A més de tenir el dret de quinze dies de vacances a l'any, el 17 de gener, el dia de Sant Antoni –que era el patró de la llana– l'empresa concedia un dia de festa als treballadors. Segons esmenten algunes obreres, durant aquest dia aprofitaven per anar a la muntanya, al ball, etc.

Maternitat i família

L'embaràs

Definició: *“L'embaràs es el període de temps en què la dona té un fetus al cos, des de la concepció fins al part”*. Segons especialistes mèdics, hi ha certs treballs que poden presentar alguns riscos a l'embaràs, motiu pel qual s'han de prendre certes precaucions com sol·licitar un treball de poc esforç físic a l'empresa durant els mesos del mateix. A l'actualitat, en certes ocasions és possible sol·licitar la baixa per incapacitat temporal si les activitats realitzades a la feina poden posar en perill el bebè.

Com a la gran part de les empreses de l'època, Filatures Marta no manifestava cap consideració especial envers les treballadores embarassades, ni tan sols per a canviar el tipus de feina a fer. Una treballadora embarassada tenia dues opcions: deixar el treball o continuar-lo. En la major part dels casos les empleades optaven per deixar de treballar ja que la cura de la família i l'horari de la fàbrica podien tenir unes repercussions molt negatives per al fetus. Malgrat això, també trobem casos en què les treballadores segueixen a l'empresa per motius econòmics, les quals expliquen que durant els primers

anys, la baixa retribuïda per la Seguretat Social no existia. Amb el pas del temps les obreres van anar guanyant drets, arribant a adquirir que la baixa de maternitat retribuïda constés d'un mes i mig abans i després del part.

Les dones que tot i tenir fills van seguir treballant a la Fabriqueta, durant un període de temps van necessitar un permís per alletar els seus fills. Segons Mercè Barberà, quan necessitava alletar la seva filla sortia del treball a les nou del matí i a dos quarts de deu tornava. Tot i això, el temps que les treballadores s'absentaven del treball estava descomptat del salari.

Compatibilització de les tasques de mare amb el treball a la fàbrica

Si observem les entrevistes a les treballadores de la Fabriqueta, el més rellevant i coincident que trobem en la majoria d'elles és el fet de deixar de treballar immediatament després de quedar-se embarassada. Això ho podem relacionar amb tres causes:

- a. El fet de no tenir l'ajuda de cap familiar proper per a tenir cura dels fills.
- b. El fet que tradicionalment era considerat més important el treball de l'home fora de casa que no pas el de la dona, motiu pel qual si naixia un fill/a d'un matrimoni, l'obligació de la mare era tenir cura del seu fill.
- c. El fet que durant el funcionament de *la Fabriqueta* no va haver-hi opció de guarderies o minyones per part de l'empresa.

Com hem esmentat anteriorment, la cura de la llar i dels fills era una tasca especialment reservada a l'àmbit femení. Aquest fet, tot i que les dones van començar a guanyar més independència durant l'època en què va funcionar la Fabriqueta, no va tenir gaires canvis en la vida de la dona treballadora ja que aquesta, a més de tenir el deure com a bona mare, bona esposa i mestressa de la llar, va haver de treballar fora de casa (treball a domicili, treball a indústries, etc.).

Totes les dones que treballant a Filatures Marta van tenir fills són un bon exemple del que hem esmentat anteriorment sobre les condicions de la dona treballadora. Seguidament mostrarem dos casos particulars:

- Emília Torrents, tenint dos fills, va estar treballant durant dos anys seguits al torn de nit a Filatures Marta. Durant aquests dos anys havia de seguir la mateixa rutina: a les cinc de la matinada plegava de treballar, a les nou del matí havia de portar els fills a l'escola i a dos quarts d'una els anava a recollir. Seguidament havia de preparar el menjar per a tota la família i a les tres de la tarda portar als fills al col·legi per anar-los a buscar a les cinc. Després d'això havia de netejar la llar i dormir fins a les nou del vespre, quan tornava a entrar a l'empresa. Emília Torrents: *Ho vaig fer un parell d'anys perquè no vaig poder més i vaig haver de plegar.*
- Juana Arenas va criar tres fills durant l'estada a La Fabriqueta i a més de treballar el torn partit cada dia, li donava temps a deixar fetes totes les feines de la seva casa (rentar la roba, netejar la llar, etc.) i a fer el menjar per a tota la seva família. Per poder arribar puntual al treball sempre havia d'anar corrents a totes bandes. Juana Arenas: *Em coneixia tothom per estar sempre corrent.*

Permisos retribuïts, concessions d'ajudes per viduitat i orfandat

D'altra banda, seria important afegir el fet que durant l'activitat de Filatures Marta, va haver-hi una gradació en relació a la concessió d'ajudes i baixes, és a dir, va haver una evolució des dels inicis de l'empresa fins al seu tancament en què les treballadores van passar de no tenir cap mena d'ajut econòmic a aconseguir alguns drets, com els de tenir deu dies de festa pagats després del teu casament. En contraposició, si una treballadora era vídua, ni ella ni els fills tenien dret a cobrar una pensió per viduitat o orfandat.

Un clar exemple d'això és el cas de Maria Rosa Serrano i de Rosa Lloreda ja que les seves mares es van quedar vídues i sense cobrar cap pensió i elles sense cobrar per orfandat. Com a conseqüència d'haver-hi una economia realment minsa a les seves llars, les seves famílies estaven desitjant que arribessin a tenir l'edat mínima per a treballar, que en aquell moment era als catorze anys.

- Rosa Lloreda: *Em vaig quedar sense pare als nou mesos i la meva família estava esperant que tingués l'edat per poder guanyar alguna cosa.*

- Maria Rosa Serrano: *La meva mare treballava a Filatures Marta i a més anava a fer feines fora de casa, rentant roba a l'hivern amb aigua freda [...]. Fer feines ara és una altra història.*

Seguretat Social

Actualment l'encarregada de proporcionar el benestar relacionat amb la protecció social o l'abastiment dels problemes socialment reconeguts com la salut, la pobresa, la vellesa, les famílies nombroses o en situació de risc, etc. és la Seguretat Social.

Què és la Seguretat Social?

L'Organització Internacional del Treball (OIT), en un document publicat el 1991 anomenat *Administració de la seguretat social* va definir la Seguretat Social com:

La protecció que la societat proporciona als seus membres, mitjançant una sèrie de mesures públiques, contra les privacions econòmiques i socials que, de no ser així, ocasionarien la desaparició o una forta reducció dels ingressos per motiu de malaltia, maternitat, accident de treball o malaltia laboral, desocupació, invalidesa, vellesa i mort; i també la protecció en forma d'assistència mèdica i d'ajuda a les famílies amb fills.

A Espanya, les bases de la Seguretat Social no van arribar fins al 1938, en plena Guerra Civil Espanyola, però no va ser fins a l'aprovació del Fur dels Espanyols, el 1945, quan es va començar a incloure una relació més complexa d'assegurances socials. El 1963 es va aprovar la Llei de Bases, a partir de la qual ja es pot començar a parlar d'una Seguretat Social en el sentit que la coneixem avui en dia. Tot i això, amb l'arribada del règim democràtic aquest organisme va passar a ser més ampli.

Drets per malaltia o incapacitat dins de l'empresa

Al apartat anterior hem explicat breument l'evolució de la Seguretat Social a Espanya, ja que queda il·lustrada a Filatures Marta.

El logotip d'Hilaturas Marta.

El sistema laboral del moment no permetia cobrar en cas de malaltia, maternitat, etc. per la qual cosa es va instaurar un sistema solidari entre les treballadores per ajudar a les companyes que estiguessin de baixa, o fins i tot, a alguna família del poble que ho necessités. Aquest sistema voluntari es basava en fer una recollida d'una o dos pessetes aproximadament per persona a la setmana. D'aquesta manera es podia ajudar a aquella família que moltes vegades no tenia recursos per a subsistir.

Com bé s'ha esmentat anteriorment, fins al primer terç de la dècada dels seixanta les treballadores de la Fabriqueta no van poder gaudir del dret de baixa ja que el sistema laboral del moment no ho permetia. Tot i això, a mesura que van anar passant els anys, aquest dret va anar guanyant més pes: si una treballadora emmalaltia podia visitar Santiago Tiffon, el metge del poble, que era qui valorava si la treballadora estava en condicions per anar a treballar. Si el doctor estimava que l'empleada estava incapacitada per exercir la feina, aquesta tenia l'opció de continuar treballant o de cobrar la baixa. Malgrat això, segons diferents treballadores de Filatures Marta, durant la baixa es cobrava realment poc en comparació amb les necessitats bàsiques d'una família.

Exemples particulars:

- Carmen Gil: Treballant a Filatures Marta va agafar una caixa molt pesada i es va fer mal a l'esquena. Després d'això va haver de seguir anant a treballar ja que si pel contrari, ho deixava, no cobraria la baixa.

Finalment va parlar amb Tiffon, l'únic metge que hi havia a Martorelles i aquest va recomanar-li anar a veure a l'inspector perquè li executés la baixa. Finalment l'inspector se la va concedir i va haver d'anar a l'hospital per operar-se de l'esquena. Des d'aquest moment fins al dia d'avui Carmen Gil ha hagut de sotmetre's a tretze operacions.

- Antònia Scuma: Quan van realitzar-li la revisió mèdica ordinària per poder entrar a l'empresa van detectar-li un problema a les amígdales que amb la pols de l'empresa es podria empitjorar. Per aquest motiu va haver d'operar-se per poder entrar a treballar a La Fabriqueta.

Activitat sindical dins de l'empresa

L'Organització Sindical Espanyola o Sindicat Vertical

L'Organització Sindical Espanyola, coneguda popularment com a Sindicat Vertical, va ser l'única organització sindical legal a Espanya durant el franquisme (1940-1975). A la primera etapa de la dictadura (1939-1959) es va promulgar la Llei sobre la Unitat Sindical. La llei establia que tant empresaris com treballadors havien d'afiliar-se al Sindicat Vertical de forma obligatòria. La OSE va ser el resultat de la fusió de les organitzacions obreres que compartien ideals falangistes, tradicionalistes i nacionalistes amb la fi d'organitzar els treballadors, tècnics i patrons dins d'una sola estructura vertical.

Filatures Marta i els sindicats obrers

Com a totes les empreses del moment, Filatures Marta era una fàbrica afiliada a l'únic sindicat obrer legal durant el franquisme. La mare d'una treballadora de 147 empresa, anomenada Maria Rosa Serrano, va estar exercint durant uns anys com a delegada del Sindicat Vertical. Segons aquesta, si les empleades volien reivindicar cap fet o no estaven d'acord amb el funcionament de l'empresa podien queixar-se a la delegada i aquesta era l'encarregada de fer saber les queixes de les empleades als encarregats. Tot i això, moltes treballadores coincideixen en el fet que

aquestes queixes quasi mai eren resoltes perquè la veu de les empleades no era gaire escoltada, malgrat ser la part més important per al funcionament de la fàbrica. Tot i això, si la protesta era per un motiu seriós, la delegada sindical podia anar a Barcelona, on es reunien els delegats de les empreses i on es feien arribar totes les propostes dels treballadors.

Malgrat que anteriorment hem deixat explícit el fet que l'única organització sindical legal existent a Espanya durant el franquisme va ser el Sindical Vertical, altres sindicats com la CNT van continuar en la clandestinitat. Segons les treballadores de l'empresa, de vegades algun militant de Comissions Obreres llençaven fulletons al terra i tothom, amb por de ser empresonat, es dedicava a ignorar-los.

Formació acadèmica dels treballadors/es de l'empresa

El franquisme va voler imposar els seus valors ideològics i morals per mitjà d'un control exhaustiu sobre les activitats de tots els espanyols. Així doncs, l'educació es va convertir en un mitjà d'adoctrinament polític i religiós realment important: es va prohibir l'ensenyament mixt i es va imposar el model patriarcal que preconitzava la submissió total de la dona a l'home. La nova moral va fer que l'educació de la dona estigués orientada cap al matrimoni i la família, cosa que li dificultava l'accés al món universitari i professional.

Diferències educatives entre homes i dones dins de l'empresa

En el cas de les dones no era necessari tenir el certificat escolar per a poder entrar a treballar a Filatures Marta ja que l'empresa considerava que per a manipular correctament el procés de la producció del fil no era necessari saber llegir i escriure. Francisco Martínez: *Per a nuar fils no es necessitava el certificat d'estudis.*

En contraposició, la majoria dels homes per a poder entrar a l'empresa necessitaven el certificat d'estudis i prèviament haver anat a una escola per aprendre lliçons de tecnologia tèxtil. Entre d'altres escoles, caldria citar els Col·legis Nous i l'Acadèmia Vinyes situades a Mollet, els professors

de les quals solien ser individus amb càrrecs alts d'empreses tèxtils, com es el cas del Sr. Molas, director de l'indústria tèxtil Can Fàbregues.

Val a dir que durant el 1965, una temporada en què la producció a la Fabriqueta va disminuir, es va haver de donar lliçons als encarregats i als ajudants per augmentar el rendiment de les treballadores. Aquestes lliçons tenien com a principal objectiu que els encarregats i els ajudants sabessin com comportar-se amb les empleades perquè treballessin d'una forma responsable.

Diferències educatives entre les treballadores catalanes i les emigrants d'altres zones d'Espanya

Una de les transformacions més rellevants de l'inici del segle XX va ser el millorament de la qualificació educativa dels espanyols. L'any 1877 només un terç de la població estava alfabetitzada i l'any 1930 la proporció superava el 70%.

Els segle XX va experimentar un gran creixement de migracions interiors en què un volum important de població es va desplaçar cap als sectors moderns de l'economia com Madrid, Barcelona, Bilbao i Sevilla. De la mateixa manera que les zones agràries estaven endarrerides econòmicament també ho estaven educativament, ja que la gran majoria de nens/es, a causa de viure en una zona campestre, eren analfabets. A les zones com Catalunya, en canvi, la gran majoria de nens/es entre sis i catorze anys assistien a l'escola.

A La Fabriqueta van treballar un gran nombre de dones que provenien de zones rurals, la majoria de les quals eren analfabets. A diferència d'aquestes, les que vivien a Catalunya havien assistit a l'escola des dels sis anys fins als catorze.

- Rosa Lloreda: *La Maria Becerra venia d'Andalusia i no sabia llegir ni escriure i durant una temporada li vaig estar ensenyant.*
- Encarnación García: *Avui en dia tinc el certificat d'estudis ja que treballant a La Fabriqueta i pagant cinquanta pessetes, em vaig presentar a una entrevista en què se m'avaluava el meu nivell escolar.*

Etapla final de l'activitat a l'empresa. El tancament

L'empresa va finalitzar la seva activitat el 1975 ja que la mort del Sr. Daure, que va ser substituït pel seu fill Joan, va coincidir amb el declivi del tèxtil a Catalunya. Segons Joan Martínez es va sol·licitar un crèdit per a renovar tota la maquinària de l'empresa just en el moment en què va començar la crisi de 1973. L'increment de la producció i l'arribada de la crisi va provocar un augment excessiu d'estocs, que va empitjorar, conduint al tancament de l'empresa, amb l'augment de la competència dels mercats exteriors i les irresponsabilitats comercials d'alguns responsables. Al respecte explica Joan Martínez: *Produïem 3.000 kg i amb la nova maquinària vam passar a 10.000 kg, però l'estructura de l'empresa era la mateixa.*